

Kursus Penulisan & Penerbitan Buku Penyelidikan

10&11 Jun 2015

Rosli Hussin

**Pengerusi Panel Buku Penyelidikan & Book Chapters
Penerbit UTM Press &
Jabatan Fizik, Fakulti Sains
Universiti Teknologi Malaysia, Johor**

5

Analisis Buku ilmiah Penyelidikan

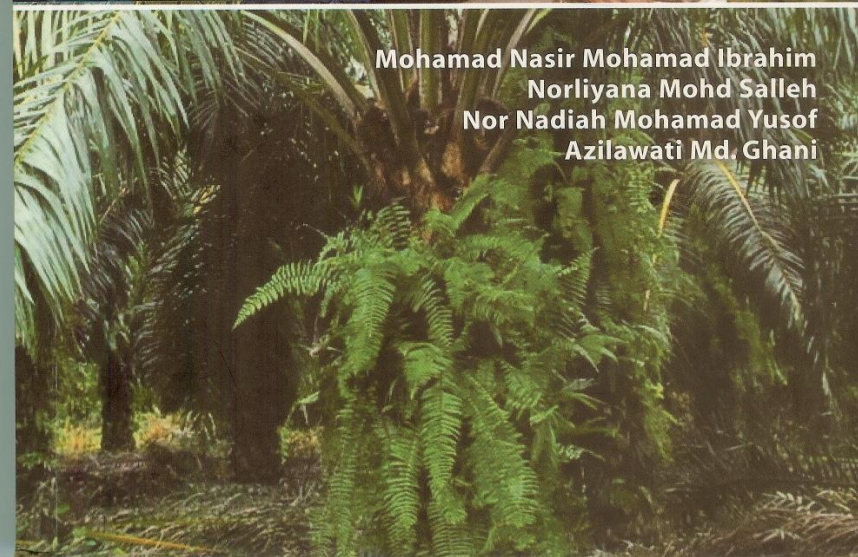
Contoh-1

KEISTIMEWAAN LIGNIN DARIPADA KELAPA SAWIT

Mohamad Nasir Mohamad Ibrahim
Norliyana Mohd Salleh
Nor Nadiah Mohamad Yusof
Azilawati Md. Ghani

KEISTIMEWAAN LIGNIN DARIPADA KELAPA SAWIT

Keistimewaan Lignin daripada Kelapa Sawit mengandungi maklumat dan hasil penyelidikan berasaskan lignin daripada tandan kosong kelapa sawit. Buku ini dihasilkan untuk menyampaikan dapatan terkini kepada mahasiswa dan para penyelidik, khususnya dalam hal berkenaan dengan sisa buangan kelapa sawit. Tandan kosong kelapa sawit yang terkumpul setiap hari di kilang-kilang pemprosesan minyak sawit boleh menyebabkan pencemaran alam sekitar. Kajian tentang lignin ini mampu mengatasi masalah pelupusan tandan kosong kelapa sawit, di samping dapat menghasilkan produk-produk baru yang berpotensi untuk dikomersialkan. Lignin daripada tandan kosong kelapa sawit ini boleh diaplikasikan dalam pelbagai bidang seperti industri makanan, petroleum, pembuatan, pembinaan dan sebagainya. Diharapkan agar buku ini dapat mendidik pembaca supaya lebih peka terhadap kepentingan memulihara alam sekitar. Hal ini kerana sumber alternatif lignin ini diperolehi daripada sisa buangan kelapa sawit dan tidak melibatkan aktiviti penebangan pokok selaras dengan usaha mengekalkan kelestarian alam.

ISBN 978-983-661-418-0

9 789838 614180

PENERBIT UNIVERSITI SAINS MALAYSIA
Laman web: <http://www.penerbit.usm.my>
E-mail: penerbit@um.edu.my

KANDUNGAN

SENARAI RAJAH	vi
SENARAI JADUAL	x
PRAKATA	xi
SENARAI SINGKATAN	xiv
1 INDUSTRI KELAPA SAWIT DI MALAYSIA	1
2 LIGNIN	17
3 PEMPOLIMERAN POLI-LIGNIN STIRENA	38
4 PEMISAHAN VANILIN DARIPADA LIGNIN	54
5 LIGNIN SEBAGAI PENJERAP LOGAM BERAT	68
6 LIGNIN SEBAGAI AGEN PENGEMULSI	79
7 RESIN LIGNIN FENOL FORMALDEHID SEBAGAI PEREKAT KAYU	92
8 FERUM-TANIN-LIGNIN SEBAGAI PENIPIS LUMPUR GERUDI	111
9 LIGNIN SEBAGAI AGEN PENUKAR KARAT	136
10 MASA DEPAN INDUSTRI LIGNIN DARIPADA KELAPA SAWIT	157
BIBLIOGRAFI	161
ISTILAH	171
BIODATA PENGARANG	173
INDEKS	175

PRAKATA

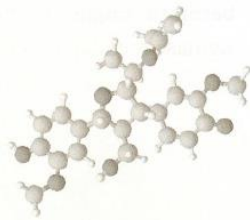
Keistimewaan Lignin daripada Kelapa Sawit merupakan sebuah buku rujukan yang mengandungi maklumat tentang penyelidikan berasaskan lignin daripada tandan kosong kelapa sawit (TKKS). Kajian yang dijalankan sejak tahun 2000 di Pusat Pengajian Sains Kimia, Universiti Sains Malaysia (USM) ini dibukukan bertujuan untuk menyampaikan maklumat serta dapatan terkini terutamanya kepada mahasiswa dan mahasiswi sebagai bahan rujukan bagi kursus-kursus yang berkaitan di institusi pengajian tinggi serta penyelidik-penyelidik di pusat-pusat penyelidikan di Malaysia, khususnya yang berkaitan dengan sisa buangan kelapa sawit.

Subjek kelapa sawit diketengahkan dalam buku ini kerana ia merupakan salah satu komoditi pertanian utama negara dan industri berkaitan komoditi ini kian berkembang pesat. Selain penghasilan minyak kelapa sawit, terdapat juga produk-produk sampingan lain yang boleh dihasilkan daripada pokok kelapa sawit seperti perabot dan kertas. Akan tetapi, pengurusan TKKS dan pelepah kelapa sawit yang tidak efektif boleh menyumbang kepada masalah pencemaran udara seperti jerebu. Sisa-sisa buangan kelapa sawit seperti TKKS ini didapati kaya dengan lignin.

Lignin mula dikenali sejak tahun 1880-an lagi. Ia amat berguna kerana mempunyai beberapa sifat istimewa seperti kebolehan lekatan dan penyebaran yang baik. Sesuai dengan sifat-sifat tersebut, lignin banyak digunakan dalam industri pembinaan dan pertanian. Pemilihan lignin sebagai fokus utama dalam buku ini adalah kerana lignin dapat diaplikasikan dalam pelbagai bidang seperti industri pembinaan, pertanian, pemprosesan getah, makanan, penggerudian hidrokarbon dan lain-lain. Oleh sebab itu, topik ini sangat sesuai dikaji dengan lebih mendalam supaya dapat menjana idea-idea baru dalam penghasilan produk bermutu seiring dengan usaha untuk mengekalkan kelestarian alam.

Penulis ingin menarik minat pembaca tentang sumber lignin yang diekstrak daripada likuor hitam yang merupakan bahan buangan daripada industri pemulpaan TKKS. Tujuan pemulpaan TKKS ialah untuk menghasilkan pulpa

INDUSTRI KELAPA SAWIT DI MALAYSIA

Pengenalan

Kelapa sawit atau nama saintifiknya *Elaeis guineensis* berasal dari Afrika Barat dan merupakan sejenis tanaman tropika. Industri kelapa sawit di Malaysia bermula pada tahun 1917 apabila benih kelapa sawit dura Deli dari Rantau Panjang ditanam di Ladang Tennamaran di Kuala Selangor (Tarmizi dan Marziah, 2000).

Pokok kelapa sawit hidup di tanah yang subur, kawasan terbuka dengan kelembapan yang tinggi dan pada altitud kurang 488 meter dari paras laut sesuai dengan iklim tropika yang terdapat di Malaysia. Tinggi pokoknya dapat mencapai sehingga 24 meter dan dijangka mampu mencapai hayat sehingga 100 tahun (Husin et al., 1986). Pokok kelapa sawit mempunyai tandan serta bercabang. Buahnya bersaiz kecil dan apabila masak, ia berwarna merah kehitaman. Buahnya yang diselaputi tempurung adalah padat serta berwarna putih. Isi dan kulit buahnya yang bersabut mengandungi minyak yang boleh diproses menjadi minyak kelapa sawit.

Buah kelapa sawit boleh diklasifikasikan kepada tiga jenis berdasarkan ketebalan tempurungnya, iaitu *dura* (tempurung tebal), *tenera* (tempurung nipis) dan *pisifera* (tiada tempurung). Rajah 1.1 menunjukkan pengelasan baka kelapa sawit serta ciri-cirinya.

Penyelidikan yang dijalankan oleh Institut Penyelidikan Minyak Kelapa Sawit Malaysia (PORIM) terhadap kandungan mineral dalam minyak kelapa sawit mendapati bahawa dalam setiap 100 gram minyak kelapa sawit mengandungi 45.0% zat besi, 3.5% vitamin A, 2.9% tiamina (B1), 5.9% fosforus, 10.3% kalsium, 5.6% riboflavin (B2), 12.1% vitamin C, 7.0% niasin, 5.3% kalium dan 2.4% natrium (Cottrell, 1991). Kandungan mineralnya yang tinggi menjadikan minyak kelapa sawit antara minyak masak yang

bermutu tinggi di dunia berbanding dengan minyak sayuran lain dan sentiasa mendapat permintaan yang tinggi di pasaran.

Dura

- Tebal tempurung = 2-8 mm
- Tidak mempunyai gelang serabut di sekeliling biji
- Kandungan kernel (isirung) = 4%-20%
- Dikenali sebagai induk betina

Pisifera

- Tidak mempunyai tempurung
- Mempunyai gelang serabut di sekeliling biji
- Kandungan kernel (isirung) = 3%-8%
- Dikenali sebagai induk jantan

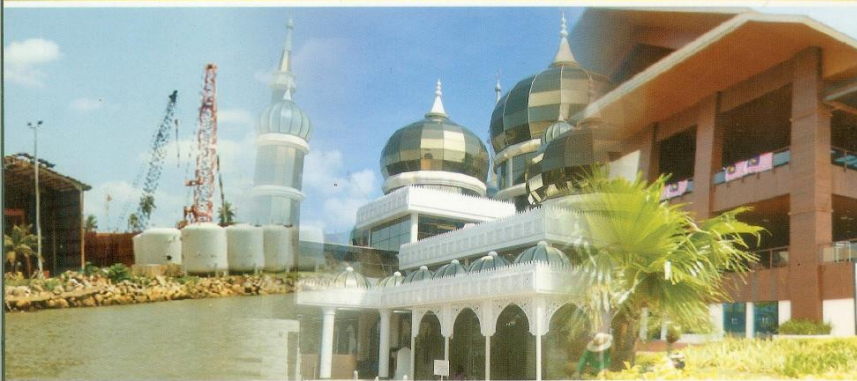
Tenera

- Hasil baka *Dura* × *Pisifera*
- Tempurung nipis kurang daripada 4 mm
- Mempunyai gelang serabut di sekeliling biji
- Kandungan kernel (isirung) = 3%-15%

Rajah 1.1 Pengelasan baka kelapa sawit *dura*, *pisifera* dan *tenera* serta ciri-cirinya

Contoh-2

PEMBANGUNAN TANAH & HALANGANNYA

MD. SAID @ MOHD. ZAID ABDULLAH
ISMAIL OMAR

PEMBANGUNAN TANAH & HALANGANNYA

Pembangunan tanah merupakan penggerak utama pembangunan negara. Namun, pembangunan tanah melibatkan proses yang rumit. Antara puncanya adalah terdapat pelbagai halangan yang boleh menyebabkan pembangunan tanah tidak dapat dijalankan. Secara umum, halangan pembangunan tanah boleh dikategorikan mengikut faktor sosial, ekonomi, dan perundangan. Halangan pembangunan boleh juga dikategorikan secara faktor luaran dan dalaman. Kajian literatur menunjukkan secara amnya halangan pembangunan tanah boleh dibahagikan kepada halangan luaran dan halangan dalaman. Kajian literatur tentang faktor dalaman menumpu pada sikap pemilik dan pihak yang berkepentingan. Faktor luaran pula termasuklah undang-undang pembangunan tanah yang berkaitan. Selain faktor luaran dan dalaman, kehendak dan keperluan penduduk dalam memajukan tanah mereka perlu diberi perhatian. Kajian empirik yang dijalankan di Pulau Duyong, Kuala Terengganu menunjukkan malamat kerajaan untuk melihat pembangunan tanah yang pesat di atas tanah yang diberi milik tidak kesampaian kerana halangan luaran dan sikap pemilik serta penduduk setempat yang dipengaruhi oleh persepsi, motif, dan strategi mereka. Penduduk juga ingin mengekalkan persekitaran sedia ada sebagai keperluan penduduk setempat.

Buku ini sesuai sebagai rujukan kepada pelajar di institusi pengajian tinggi terutamanya dalam bidang alam bina, pembinaan, bangunan, seni bina, ukur tanah, ukur bahan, penilaian harta, pentadbiran dan pembangunan tanah, perancangan bandar, dan perumahan serta pembaca umum yang berminat untuk meningkatkan pengetahuan dalam bidang pembangunan tanah.

Md. Said @ Mohd. Zaid Abdullah ialah jurujuk tanah berlesen yang memiliki firma ukur tanah Smart Survey Consultant. Beliau juga merupakan ahli Royal Institute of Chartered Surveyors (RICS). Beliau juga aktif dalam PEJUATA. Beliau berkelulusan Ijazah Sarjana Muda Ukur Tanah, Ijazah Sarjana Sains Pentadbiran dan Pembangunan Tanah, dan Ph.D dalam bidang pentadbiran dan pembangunan tanah, semuanya dari Universiti Teknologi Malaysia.

Ismail Omar ialah Profesor Madya di Jabatan Pentadbiran Tanah, Universiti Teknologi Malaysia, Johor Bahru sejak tahun 1992. Beliau berkelulusan Ijazah Sarjana Muda dalam bidang pengurusan harta dari Heriot-Watt University, Scotland pada tahun 1986, Ijazah Sarjana dalam bidang Harta Tanah dari University of South Australia pada tahun 1992, dan Ph.D dalam bidang Ekonomi Tanah dari Aberdeen University, United Kingdom pada tahun 1999. Beliau banyak terlibat dalam amalan penilaian harta tanah dengan beberapa firma penilaian dan perundangan pampasan tanah. Beliau juga aktif menjalankan penyelidikan dan penulisan buku dalam bidang harta tanah.

KANDUNGAN

<i>Prakata</i>	<i>vii</i>
<i>Senarai Singkatan</i>	<i>ix</i>
BAB 1 PENGENALAN PEMBANGUNAN TANAH	1
1.1 Pengenalan	1
1.2 Konsep Pembangunan Tanah	2
1.3 Kajian Terhadap Halangan Pembangunan Tanah	3
BAB 2 PEMBANGUNAN TANAH	7
2.1 Pengenalan	7
2.2 Dasar Pembangunan Nasional	8
2.3 Faktor Pertumbuhan Ekonomi dan Pembangunan Negara	9
2.4 Tanah sebagai Faktor Pengeluaran	10
BAB 3 PROSES PEMBANGUNAN TANAH	13
3.1 Pengenalan	13
3.2 Proses Pembangunan Tanah	15
3.3 Jenis Pembangunan Tanah	25
3.4 Pihak yang Terlibat dalam Pembangunan Tanah	30
3.5 Hubungan antara Pemain/Ejen	37
BAB 4 HALANGAN PEMBANGUNAN TANAH	39
4.1 Pengenalan	39
4.2 Isu Pembangunan Tanah	42
4.3 Kategori Halangan	45
4.4 Sikap Manusia dalam Pembangunan Tanah	58

BAB 5 KAJIAN KES DI PULAU DUYONG, KUALA TERENGGANU	65
5.1 Pengenalan	65
5.2 Bentuk Rupa Bumi	71
5.3 Kemudahan Asas	71
5.4 Pemajuan Tanah	73
5.5 Aktiviti Ekonomi dan Pekerjaan Penduduk	80
5.6 Konsep Pembangunan Negeri Terengganu	88
5.7 Galakan Kerajaan dalam Pembangunan Tanah	94
5.8 Faktor Halangan	97
5.9 Dapatan Kajian dan Kesimpulan	128
Rujukan	133
Indeks	139

1

Pengenalan Pembangunan Tanah

1.1 Pengenalan

Pembangunan tanah adalah suatu proses yang rumit dan melibatkan pelbagai pihak. Pembangunan tanah melibatkan ramai perunding seperti perancang bandar, arkitek, jurutera, jurukur bahan, dan jurukur tanah yang berinteraksi antara satu dengan lain untuk berbincang dan mengemukakan pendapat bagi menjayakan pelaksanaan sesuatu cadangan pembangunan tanah. Sebarang bentuk kelulusan untuk cadangan pembangunan tanah tertakluk kepada pandangan dan kelulusan jabatan kerajaan tertentu yang diberi kuasa mengikut bidang tugas dan kepentingan masing-masing. Pihak Berkuasa Negeri, Pihak Berkuasa Tempatan, Pejabat Tanah dan Daerah, Jabatan Kerja Raya, Jabatan Pengairan dan Saliran, dan Jabatan Bekalan Air adalah antara jabatan kerajaan yang terlibat sama dalam setiap cadangan pembangunan tanah di kawasan masing-masing. Terdapat kemungkinan akan timbul pelbagai pandangan dan pendapat dalam kalangan jabatan kerajaan yang terlibat dalam hal cadangan pembangunan tanah bagi menjaga kepentingan umum dan mengikut polisi jabatan masing-masing. Bagi mencari penyelesaian dan mengelak daripada menemui jalan buntu, satu pendekatan dan peraturan perlu dirangka bersama bagi mengatasi permasalahan yang mungkin timbul, agar cadangan pembangunan tanah akan dapat dilaksanakan dengan baik tanpa banyak masalah dan jalan penyelesaian dapat diambil dengan cepat. Seterusnya, cadangan pembangunan tanah akan dapat dilaksanakan dengan lancar dan jayanya. Apakah yang dimaksudkan dengan pembangunan tanah? Ratcliffe dan Stubbs (1996: 198) mendefinisikannya sebagai:

"Land development process is both complex with requirements and procedures and diverse due to many agents and agencies with different in aims, roles, interests, strategies and actions..."

(Ratcliffe and Stubbs, 1996, hlm.198)

Menurut Gravetter and Forzano (2003), sikap manusia adalah berkait rapat dengan keadaan persekitaran. Pendapat politik, penerimaan agama, minat sosial dan pembangunan persekitaran kadang-kadang mengikut corak am yang sama daripada generasi kepada generasi. Satu dorongan yang berpengaruh di sebalik tingkah laku dan sikap manusia adalah anggapan dirinya berkebolehan dan lebih tinggi kemahirannya untuk membuat sesuatu yang lebih baik daripada orang lain. Proses pembangunan tanah sangat berkait rapat dengan sikap dan tingkah laku manusia dalam menentukan pelaksanaan dan kejayaan cadangan pembangunan tanah. Interaksi, hubungan sosial dan penyampaian yang baik tentang cadangan pembangunan tanah antara agensi pelaksana pembangunan tanah dan orang perseorangan perlu diberi perhatian. Ini bertujuan untuk mengelakkan sebarang bentuk halangan yang mungkin akan timbul akibat daripada sikap dan tabiat manusia.

1.2 KONSEP PEMBANGUNAN TANAH

Kejayaan pelaksanaan sesuatu pembangunan tanah bergantung pada penerimaan, kajian, sikap masyarakat, organisasi, agensi dan orang perseorangan yang terlibat dan perspektif institusi pelaksana (Ball, Lizieri dan MacGregor, 1998; Gore and Nicholson, 1991; Healey, 1992; van der Krabben, 1995). Pengaruh persepsi, motif, dan strategi pihak yang terlibat dalam pembangunan tanah juga menjadi punca kegagalan dan kejayaan pelaksanaan sesuatu pembangunan tanah.

Pembangunan tanah ialah hasil daripada proses apabila pemilik, pemaju, ahli profesional, dan pihak berkuasa tempatan berbincang dan berinteraksi sesama mereka. Oleh yang demikian, apabila interaksi ini tidak berlaku, pembangunan tanah tidak akan berlaku atau terhalang. Segala yang dirancang tidak akan terlaksana. Keadaan ini akan menimbulkan keadaan tidak ada pembangunan di kawasan atau di sesuatu tempat itu. Matlamat kerajaan dan pihak berkuasa tempatan untuk membangunkan sesuatu kawasan itu tidak akan tercapai. Menurut L. D. Crow dan A. Crow (1956), interaksi yang terus-menerus antara seseorang dengan unsur pengaruh benda yang hidup di alam sekitarnya dapat membentuk perkembangan penyesuaian tingkah laku, sikap dan tindakannya yang bertugas sebagai satu cara untuk ia terus hidup dan terlibat dalam masyarakat dan tidak mahu ketinggalan dalam pembangunan.

Konsep pembangunan ialah asas kepada undang-undang perancangan. Semua bentuk pembangunan adalah tertakluk pada kehendak dan peruntukan

FATWA

Keberkesannya Memerangi
Ajaran Sesat di Malaysia

FARAHWAHIDA MOHD YUSOF

FATWA

Keberkesannya Memerangi
Ajaran Sesat di Malaysia

Buku ini membincangkan tentang fatwa dan peranannya berkaitan sesuatu hukum terutamanya dalam memerangi ajaran sesat di Malaysia. Turut dibincangkan kedudukan dan prosedur Jawatankuasa Fatwa Negeri dan Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Ugama Islam dalam mengeluarkan fatwa berkaitan ajaran sesat. Maklumat tentang fatwa ini perlu disebarluaskan untuk pengetahuan masyarakat Islam khususnya di Malaysia bagi membolehkan masyarakat mengetahui kedudukan sesuatu ajaran itu di sisi Islam agar mereka tidak cenderung akhirnya menjadi salah seorang daripada pengikut ajaran tersebut. Buku ini juga mengetengahkan persepsi masyarakat Islam daripada segenap lapisan masyarakat terhadap fatwa dan agensi fatwa yang terbabit.

Farahwahida Mohd Yusof ialah Profesor Madya di Fakulti Tamadun Islam, Universiti Teknologi Malaysia, Johor Bahru. Beliau berkelulusan Ijazah Doktor Falsafah dalam bidang Akidah & Pemikiran Islam pada tahun 2005, Ijazah Sarjana Usuluddin pada tahun 1994, dan Ijazah Sarjana Muda Usuluddin (Kepujian) pada tahun 1992, kesemuanya dari Universiti Malaya. Beliau telah menghasilkan empat buah karya berjudul *Penyelewengan Ajaran Qadiani* (2008), *Aliran Kepercayaan: Sejarah dan Perkembangannya di Malaysia* (2007), *Al-Arqaam & Ajaran Aurad Muhammadiah: Satu Penilaian* (2007), dan *Ahli al-Sunnah wa al-Jamaah Konsep Imam Mahdi* (Penulisan Bersama-2002) terbitan Penerbit UTM Press.

UTM
UNIVERSITI TEKNOLOGI MALAYSIA

Penerbit
UTM Press

ISBN 978-983-52-0803-4

9789835208034

RM25.00

KANDUNGAN

<i>Prakata</i>	<i>ix</i>
<i>Senarai Singkatan</i>	<i>xi</i>
<i>Jadual Transliterasi</i>	<i>xiii</i>
BAB 1 INSTITUSI FATWA DI MALAYSIA	1
Definisi Fatwa	2
Sejarah Fatwa dalam Islam	4
Fatwa dalam Perundangan Islam	8
Fatwa dalam Undang-Undang di Malaysia	9
BAB 2 JAWATANKUASA FATWA NEGERI & MAJLIS FATWA KEBANGSAAN	21
Keanggotaan dan Peranan Jawatankuasa Fatwa Negeri	22
Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Ugama Islam	26
Prosedur Penetapan Fatwa	31
Penguatkuasaan Fatwa	39
Peranan Fatwa dalam Mengawal Perkembangan Ajaran Sesat	40

viii / Kandungan

BAB 3 KAJIAN KEBERKESANAN FATWA MENANGANI AJARAN SESAT	49
Analisis Data dan Perbincangan	49
Rumusan Hasil Kajian Soal Selidik	86
BAB 4 PENGUKUHAN INSTITUSI FATWA: MENGEKANG AJARAN SESAT	89
Kepentingan Fatwa	89
Ajaran Sesat dan Undang-Undang	90
Kebekkesanan Fatwa Ajaran Sesat	94
Meningkatkan Kredibiliti Fatwa	97
Rujukan	101
Indeks	105

Bab 1

INSTITUSI FATWA DI MALAYSIA

Sejarah Islam membuktikan bahawa tugas mengeluarkan fatwa merupakan suatu tugas yang amat penting. Semasa hayat Baginda Rasulullah s.a.w., segala permasalahan akan dirujuk terus kepada Baginda yang kemudiannya akan memutuskan atau menyelesaikan permasalahan tersebut dengan bantuan wahyu Allah S.W.T. Oleh itu, boleh dikatakan bahawa tugas mengeluarkan fatwa pada masa itu belum begitu meluas. Manakala pada zaman para sahabat, sekiranya berlaku permasalahan dalam kalangan masyarakat, mereka akan berjihad dengan merujuk kepada al-Quran dan hadis Rasulullah s.a.w. terlebih dahulu sebelum memutuskan sesuatu hukum.¹

Dengan terhentinya wahyu setelah kewafatan Rasulullah s.a.w. dan berakhirnya era kekhalifahan Khulafā' al-Rāshidīn, umat Islam semakin terpinggir daripada agama. Perluasan dunia Islam sekali gus menyaksikan munculnya kemelut dunia Islam kesan daripada kejahilan umat Islam di samping sinkretisme yang berlaku akibat pertembungan budaya dan agama. Persoalan dan masalah baru sentiasa timbul dan memerlukan penyelesaian serta jawapan berdasarkan hukum syarak.

Segala masalah yang timbul ini mendorong para ulama pada sesuatu era pemerintahan atau zaman itu bersepakat mengeluarkan fatwa bagi

menyelesaikan masalah yang tidak pernah timbul semasa pemerintahan Rasulullah s.a.w. dan para sahabat serta tidak terdapat dalam al-Quran serta hadis. Fatwa mungkin berubah dari semasa ke semasa mengikut keperluan dan keadaan yang tertentu. Perubahan ini didorong oleh faktor masa, situasi, dan tempat berlakunya sesuatu permasalahan. Oleh itu, fatwa dilihat sebagai salah satu mekanisme utama bagi menjelaskan lagi hukum syarak dan penyebaran ajaran Islam yang merangkumi aspek akidah dan syariat.

DEFINISI FATWA

Berbagai-bagai definisi diberikan oleh fukaha berkenaan perkataan dan istilah fatwa. Dari segi bahasa, perkataan fatwa diambil daripada perkataan Arab *fatā* – *yafīu* – *fatwān*. Perkataan *fatwā* atau *futyā* memberi pengertian *iftā'* yang bermaksud perkataan yang dikeluarkan oleh seorang alim tentang hukum-hukum yang berkaitan dengan syariah.²

Ibn Manzūr mendefinisikan fatwa sebagai satu bentuk keputusan hukum yang dikeluarkan oleh seorang mufti atau *faqīh* (seorang yang berpengetahuan luas) dalam bidang perundangan Islam.³ Ada juga ulama yang mentakrifkan fatwa sebagai pemberitahuan tentang hukum syarak tetapi tidak mengikat⁴ (dalam bentuk perundangan).

Yūsuf al-Qarāḍāwī pula berpendapat bahawa fatwa adalah memberikan penjelasan hukum syarak bagi sesuatu masalah sebagai jawapan kepada sesiapa yang bertanya; sama ada secara bersendirian ataupun berjemaah.⁵ Mahmood Zuhdi pula dalam merumuskan pandangan fukaha tentang ijtihad dan fatwa telah menyifatkannya sebagai suatu penelitian atau penyelidikan tentang hukum yang dilakukan mengikut kaedah tertentu dan memerlukan kepada kepakaran yang tertentu juga.⁶ Selain itu, Othman Ishak menjelaskan bahawa fatwa sebagai satu hukum syarak yang dikeluarkan oleh mufti yang memiliki sifat-sifat mujtahid.

Oleh itu, fatwa dari segi bahasa dapat didefinisikan sebagai memberi jawapan atau penjelasan bagi sesuatu masalah agama. Manakala dari segi istilahnya pula membawa maksud penjelasan berkenaan hukum